

✓ **NAŠ JEZIK**

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

LIBRARY

JUN 10 1952

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

✓ **НАШ ЈЕЗИК**

НОВА СЕРИЈА

Књ. III св. 3-4

313/4

БЕОГРАД 1951

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: О језичким поукама	73
2. М. Павловић: Синтакса и интерпункција	79
3. М. Шевановић: Напoredна употреба заменица који и чији у посесивној служби	91
4. И. Шевовић: Разумети се у чему или у шта	98
5. И. Поцовић: Стајати — стојати	104
6. М. Сучевић: Још о слову ј пре Вука	116
7. Св. Марковић: Једно значење речи алаш	118
8. Др А. Косић: Рад на стварању медицинске терминологије	120
9. Писма уредништву:	
I М. Јовичић: Нека питања о правилној употреби речи у књижевном језику	123
II Б. Милановић: Одговор на стављена питања	128
10. Језичке поуке	145

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора: Бранислав Милановић

Научна књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1951

Штампарија и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

РАЗУМЕТИ СЕ У ШТА ИЛИ У ЧЕМУ

Један преводилац с талијанског језика питао нас је шта је правилније:

Он се разуме у мртваце или:

Он се разуме у мртвацима.

Питање је постављено у вези са рекцијом глагола *разумети се*: да ли је његова допуна акузатив или локатив с предлогом *у*.

Позната народна пословица са овим глаголом у Вуковој збирци штампана је у облику: *Разумијева се* (у чему), као *магарац у кантару* (Ковчежић 1849, стр. 269). Овако она гласи и у Мушкатиновићевој збирци (Причте, 75). Можда ју је Вук отуда и узео без икакве промене њеног облика. Али је Вук уз њу ставио примедбу: „Мјесто *разумијева се* говори се и само *разумије*“. Поред објашњења Вук је уз пословице често давао и њихова тумачења: јаснију, бољу и савременију редакцију; исп. *Сит гладну не разбира*. Посл. Даничић, Синтакса 341 и *Сит гладну не вјерује* (мјесто *не вјерује* говори се и *не разумије*), Вук. Тако он у пословици: *Здрав болесну не разумије — не разумије* замењује са *не вјерује* (Ковчежић 1849, стр. 89). Вук овде једно старије значење глагола *разумети*¹⁾ замењује глаголом *веровати*, који је оном првом глаголу у том значењу синоним. Вук је изванредно тачно решио ово питање. Дативна допуна *болесну* открива нарочито значење глагола *разумети*. Вук је уочио то његово архаично значење и протумачио га глаголом *веровати*. Он је овде, дакле, једно значење управног глагола објаснио његовом допуном. Тако је текст пословице остао веран. Да је

¹⁾ Види доле о овом значењу глаг. *разумети*.

заменио дативну допуну акузативном, како то савремено значење глагола *разумети* захтева, тиме би променио и значење целе пословице.

Вукову напомену уз прву пословицу, коју сам горе навео, можемо овако објаснити. Ако Вук у управном делу ставља *разумије* место *разумијева се*, он самим тим одређује и акузативну допуну за то значење. Вук је, на основу тога што је знао да се у народу тако говори, учинио промену у управном делу (у „*regens*“-у) и тако истакао и потребу за променом у допуни (у „*rectum*“-у); дакле: *Разуме као магарац у кантар*. У Капетановићевој збирци¹⁾ та пословица и са повратним глаголом гласи: *Разумије се као магарац у кантар*. Овај облик пословице и у савременом књижевном језику обичнији је него ли овај с природном допуном у локативу (*у кантару*).

Са овим питање облика допуне уз овај глагол није до краја решено. Поставља се питање те допуне првенствено уз његову медијалну форму, уз *разумети се* (и *разумевати се*). Али се, по моме мишљењу, не може постављати питање да ли је правилно *разумети се* (*разумевати се*) *у што* или *разумети се* (*разумевати се*) *у чему*.

Зна се да глаголска рекција у првом реду зависи од глаголског значења. Све допуне управне речи у органској су вези са њеним значењем. У значењу управне речи постоји латентна функција сваке њене могуће допуне или одредбе (в. А. Белић, О језичкој природи и језичком развиту, т. 169). Према томе, глаголска рекција није формалне природе, већ семантичко-синтаксичке. Другим речима, не може се сваком глаголу одредити коначно један облик допуне, већ се мора водити рачуна о сваком његовом појединачном значењу. Различита значења могу имати различите допуне. И често баш нарочита допуна показује неко посебно значење глагола. (Исп. горе Вукове примедбе уз пословице које сам навео).

Позната је, рецимо, група глагола у нашем језику са двојаким допуном, акузативном и дативном. То су глаголи:

¹⁾ Капетановић—Љубушак, Нар. благо, 1888, стр. 150,

помагати, служити, сметати, саветовати, разумети и др. (в. универзитетска предавања А. Белића, Историја српскохрватског језика II (1950), св. 1, стр. 348). Тако и глагол *разумети*, према томе шта све може да значи, може се слагати с оба ова падежа:

Кад значи *веровати* (а то његово значење је данас застарело), као у примерима:

— *Здрав болесну не разумије*. Вук, Посл. 89; — *И бог ће нам, синко, опростити, — а Турци нам не разумјети*. Н. пј. II, 369; — *Ваља разумети и сиротињи*. Ј. Н. Оточанин, Старине, 289, — има дативну допуну.

Најчешће, а свакако најобичније значење овога глагола је — *схватити* нешто или некога; напр.:

Он разуме француски, енглески, руски итд.; — *Ученици упамте само оно што се предаје, а не разумеју*; — *Он разуме свога друга*. — *Он свакога разуме*.

Овде треба навести и примере са рефлексивном формом овог глагола у пасивним реченицама где он има у основи исто значење:

— *Говори лагано, боље се разуме*; — *То се разуме*.

А може тај глагол имати и других сродних значења. Затим се уза њ, као допуна, употребљава и локатив с предлогом *с* (Да знамо како он разуме *о томе*, П. М. Ненадовић, Протокол 1860, стр. 34) или у истом значењу — гепитив с предлогом *око*, итд.

Али је овде потребно објаснити облике допуне уз *разумети* (разумевати) у његовој рефлексивној форми. Ово је утолико потребније што су једни наши класични писци (а и најновији) употребљавали допуну с предлогом *у* уз овај глагол у акузативу, а други у локативу, и што су наши лексикографи за један падежни облик (за акузатив), а други — за други (за локатив).

Вук у свој Рјечник није унео рефлексивни облик овога глагола. Искључиво за локативну допуну су: Броз и Ивековић, Бакотић, Ристић и Кантрџа, Н. Петровић (уз *se connaître en*), Ј. Ђорђевић (уз *intelligo*). Искључиво за акузатив с предлогом је Ј. Адамовић (уз *se connaître en*). За једну и другу

допуну Парчић (уз *intendere*); а Ј. Стевовић (уз *se connaître en, à, dans*) ставио је обазриво: „разумевати се у —“, што значи да је он и за облик акузатива и за облик локатива.

Примери за акузатив из наших писаца су:

Она се је, истина, слабо разумијевала у поједине модерне књижевне смјерове (Лесковар, Сјене љубави 1898, 21); — Ти се разумеш у вино (А. Т. Павичић, Републ., 1909, 118); — Ја се разумијем у шпорт (А. Шеноа, Прип. IV, 260); — Ти се у те ствари не разумијеш (А. Ковачић, Од данас... 23); — Ја се у људе разумем (Давичо, Међу Марксовим партизанима, 75) — Сељак наш... не разумије се ни у читање ни у писање (А. Ковачић, У регистратури, 1909, 8); — Ко се разуме у слова (Зб. за н. ж. IX, 1904, 215); — Увидео сам тек, да се не разумијем у женске (К. Ш. Балски, Под старим крововима 1912, 198); — ...који се у практичну политику не разумије (А. Т. Павичић, Побједа 1898, 100); — Разумије се као магарац у кантар (Калет. — Љубушак, Нар. благо, 300); Разумије се у господарство (Лесковар, Прип. 1917, 94); — Ја допуштам да се ја у сликарство не разумијем као ви (М. Крлежа, Госп. Глембајеви 1928, 16); — Ти се разумијеш у туђе каматњаке, то су твоји глембајевски таленти! (М. Крлежа, Госп. Глембајеви 1928, 72); — Ти знаш да се ја не разумијем у жене (Ј. Кулунџић, Мистериозни Комић 1928, 23); — Разумијеш се ти у поезији као магарац у кантар! (В. М. Јовановић, Каријера 1914, 181).

За локатив: Разумева се он, као магарац у кантару (Ј. Мушкатиновић, Причте, 105); — Ваља знати словенски и разумевати се у акцентуацији (Ј. Скерлић, Писци и књ. VII 1922, 36); — Ти се слабо разумеш у знацима судбине (К. Руварац, Описи II, 200); — Који се разуме у домазлуку (К. Руварац, Описи I, 106); — ...одговори онај међу нама који се у природи и јестаственици најбоље разумевао (И. Секулић, Записи 1940, 89); — Буда-ла се боље разуме у својој кући, него мудар у туђој (Ву-јаклија, О писању и стилу, превод Шопенхауера, 89).

Затим има примера са локативом и предлогом *о* у допуни (Мало се разумем *о* тој ствари. И. Гарашанин, Писма 1931, 337), као и примера у којима је допуна у генитиву с предлогом *око*:

Разуме се *око* стоке; — Разуме се *око* коња; — Разуме се *око* пчела; — Разуме се *око* деце; — Разуме се *око* болесника, *око* саmrтника, *око* мртваца итд.

Кад наведеним примерима из писаца додамо примере свакодневне употребе глагола *разумети* се с допуном у локативу: *Разуме се у* калемљењу, *у* сушењу шљива, *у* намештању руке, *у* кројењу, *у* шивењу, *у* мешењу, *у* кувању итд., па узмемо и сваки појединачно и све заједно — лако је схватити да глагол *разумети* се у њима значи *сналазити се*, и да баш зато захтева дапуну у локативу.

Разуме се у пића; — *Разуме се у* коње; — *Разуме се у* мотор; — *Разуме (се) у* кантар; — *Разуме (се) у* сат; — *Разуме се у* радио апарате итд., као и у свим напред датим примерима из писаца и многим сличним случајевима, исти глагол значи — *са разумевањем улазити у* што.

Треба дакле полазити од значења управног глагола па да се правилно схвати облик његове допуне. Питање ових допуна је, како се види, претежно семантичко-синтаксичке природе, тј. значење глагола је органски повезано са његовом допуном. И сасвим је разумљиво што два различита значења глагола траже две различите допуне. У реченици су многобројни и разноврсни односи регулисани увек односом управне речи и њене допуне, па је тако и у примерима типа:

Он се разуме у компоновање, који значи: Он улази са разумевањем у компоновање, он је *упућен* у предмет компоновања; — *Разуме се у* музику; — *Разуме се у* сликарство, *у* вајарство, *у* модерне књижевне смерове; — *Он се не разуме у* поезију; — *Разуме се у* слова, *у* кантар, *у* вино, *у* коње, *у* спорт. Сви ови примери показују да су у допуни предмети у чије је основне особине неко упућен толико да их познаје.

Он се разуме у компоновању значи: Он се сналази у извођењу радње компоновања. Исто тако: *Он се разуме у* књижевној критици; — *Тај се разуме у* лирској поезији; — *Он се разуме у* музици; — *Он се разуме у* калемљењу, *у* ку-

вању, у кројењу, у шивењу, у неговању болесника, у рвању итд.

Ове допуне, саме по себи, одређују, дакле, које значење тај глагол употребљен уз коју од њих има. А цео израз састављен од глагола *разумети се* и било које од ових допуна у крајњој линији значи исто, па отуда једни писци и употребљавају једну, а други — другу допуну. Има, истина, случајева да је негде обичнији један падеж као допуна овоме глаголу (свакако се чешће говори: Разуме се *у вина*, него *у винима*, као што је за нас много обичније — Разуме се *у математици* него: Разуме се *у математику*). Али се не може уопштено рећи да је у примерима једног типа правилна само једна, а у другима само друга допуна.

Што је понегде, као у примеру који је био и повод овом чланку, недовољно обична и једна и друга допуна, — то је свакако зато што у говору има језичких фигура које понекад чине целу мисао необичном. Такви су најчешће елиптични изрази какав је несумњиво и израз *разумети се у мртваци* (односно *у мртвацима*). Већ утврђено значење глагола *разумети се* с акузативном или локативном нијансом свакако имамо и у овом примеру. И кад се каже *Он се разуме у мртваци* — то значи: Он са разумевањем улази *у послове* око мртваца, а реченица: *Он се разуме у мртвацима* — Он се сналази *у пословима* око мртваца. Зато свакако тако и треба рећи. Или ако хоће баш да се и употреби елиптична реченица, онда је уз *разумети се* још најбоље узети допуну у генитиву с предлогом *око* — *Он се разуме око мртваца*.

И. Стевовић